

Z PIEŚNI PASYJNYCH

DAJ NAM, KRYSYTE, WSPOMOŻENIE...

Początkowy fragment anonimowej pieśni pasyjnej zapisany został w rękopiśmianym modlitewniku bernardyńskim z lat czterdziestych XVI wieku (Biblioteka Prowincji Ojców Bernardynów w Krakowie, sygn. 19/R, s. 408-409). Dłuższa, choć również niekompletna wersja pieśni znana jest z druku *Pieśni postne starożytne człowiekowi krześcijańskiemu należące...* (Raków, Sebastian Sternacki, 1607-1618), gdzie występuje jako *Dziesiąta pieśń o boleściach Panny Maryjej*. Oba przekazy uzupełniają się wzajemnie i, jak sądzą W. Wydra i W. R. Rzepka, „tworzą kompletny chyba już tekst tego utworu”. Pierwsza jego zwrotka nawiązuje wyraźnie do XV-wiecznego fragmentu *Daj nam, Panno, wspomóżenie* (zob.). Anonimowy poeta włączył do tekstu kilka strof przełożonych z sekwencji *Stabat mater dolorosa*.

Poniżej podaję oba przekazy pieśni: starszy z rękopisu bernardyńskiego za: W. Wydra, W. R. Rzepka, *Teksty polskie z pierwszej połowy XVI wieku (z rękopisu nr 19/R Biblioteki Prowincji Ojców Bernardynów w Krakowie)*, cz. 1, „Slavia Occidentalis” 37 (1980), s. 132-133; późniejszy za: *Pieśni postne starożytne człowiekowi krześcijańskiemu należące..., z przyczynieniem piosnek wyrobione*, Raków, Sebastian Sternacki, 1607-1618, wyd. fototypiczne, oprac. M. Korolko, Warszawa 1978, k. D₄-D_{4v}.

Daj nam, Kryste, wspomóżenie,
Daj boleści wysłowanie
Panny Matuchny twojej;

Która stojąc w on czas mgłała,
Kiedy na cię poglądała,
Na krzyżu wiszącego.

Stała Matka boleśliwa
Pod krzyżem barzo smutliwa,
Na którym jej Syn wisiał.

Tej Panny duszą płaczącą,
Zasmuconą, bolejącą
Miecz boleści przeniknął.

O, jako barzo płakała
Miła Matka, gdy widziała
Męki syna swojego.

Jako smętna i ściśniona
Była ta błogosławiona
Matuchna jedniego.

Stojąc, k niemu wznosiła oczy,
Żądając z nieba pomocy
Od Ojca Nawyszego.

Potym do Syna wołała,
Narzekając i wzdychała,
Żądając pocieszenia.

Mowiąc: „Ach, Synu namilszy,
Me serce smutne pociesz,
Przemow słowo łagodne!

Słyszę, iż z łotrem gadasz,
A na mie nic nie pamiętasz,
Ktoram ciebie porodziła.

Wejrzy na moje ubostwo,
Udręczenie i sierostwo,
Ktore mie zewsząd nachodzi”¹.

DZIESIĄTA PIEŚŃ O BOLEŚCIACH PANNY MARYJEJ

Daj nam, Chryste, wspomozienie,
Daj boleści wystawienie
Panny Maryjej, Matki swej;

Ktorą boleść w on czas miała,
Kiedy na cię poglądała,
Na krzyżu zawieszzonego.

Stała Matka boleściwa
Pod krzyżem barzo smutliwa,
Na którym jej Syn wisiał.

¹ *nachodzi* – spotyka.

Stojąc, k niemu wzniosła oczy,
Żądając z nieba pomocy
Od Boga Ojca niebieskiego.

Mówiąc: „Moj Synu namilszy,
Me smutne serce pociesz,
Przemow słowo łagodliwe.

Słyszę, iż z lotrem gadasz,
A na mię nic nie pamiętasz,
Ktoram ciebie porodziła.

Wejrzyż na moje ubostwo,
Udręczenie i sieroctwo,
Ktore mię zewsząd nadchodzi”¹.

Potym do Syna wołała,
Narzekając wzdychała,
Żądając pocieszenia.

„Przemow, przemow słowo ku mnie,
Aza² mię boleść ominie,
Ktorą jestem napełniona”.

Pan Jezus na krzyżu wisząc,
Na boleść swej Matki patrząc,
A sam też nie mniejszą cierpiąc,

Potym rzekł do zwoleńnika,
Do swojego miłośnika:
„Janie, oto Matka twoja”.

Nie rzekł do niej ani „Panno”,
Bo tamo³ czasu nie było
Łagodnego rozmowienia.

Ale jej rzekł, jako srogo,
Nade wszystko przykre słowo:
„Niewiasto, oto syn tobie”.

¹ *nadchodzi* – spotyka.

² *aza* – może.

³ *tamo* – tam.

Na poły wszystko umarła,
Zemdlawszy na ziemię padła
Od smutku barzo wielkiego.

Przez Twe, Chryste, umęczenie,
Daj nam grzechów odpuszczenie,
A potem duszne zbawienie¹. Amen.

¹ *duszne zbawienie* – zbawienie duszy.

MĘKĘ BOŻĄ SPOMINAJMY

Tzw. pierwsza *Pieśń Sandomierzanina* („Mękę Bożą spominajmy...”), zwana również „Pieśnią o ostatnich słowach Pana Jezusa na krzyżu” pochodzi z końca XV wieku. W „trzecim słowie” Zbawiciel zwraca się do Matki i umiłowanego ucznia.

Cyt. za: *Średniowieczna pieśń religijna polska*, oprac. M. Korolko, Wrocław 1980, s. 118-121.

...

Zasmęconą Matkę swoją
W trzecim słowie pocieszył ją,
Miasto¹ siebie Jana jej dał²,
Aby ją tamo³ opatrzał⁴.

Nierównoś, Chryste, przemieniał⁵,
Za krolaś jej rybitwa⁶ dał;
Miecz boleści ją przenikał,
Jak Symeon prorokował⁷.

Synom i dziewczkam⁸ przykład dał,
Gdy swej matki nie zapomniał,
By swą matkę, oćca czcili,
Zawždy⁹ jim dobrze czynili.

...

¹ *miasto* – zamiast.

² *Jana jej dał* – zob. J 19,26-27.

³ *tamo* – tam.

⁴ *opatrzał* – troszczył się, opiekował się.

⁵ *przemieniał* – dokonał wymiany.

⁶ *rybitwa* – rybaka.

⁷ *Symeon prorokował* – zob. Łk 2,34-35.

⁸ *dziewckam* – córkom.

⁹ *zawždy* – zawsze.

O KRZYŻU ŚWIĘTY, BĄDŹ POZDROWION...

Pieśń zachowała się m.in. w rękopisie Biblioteki Prowincji Ojców Bernardynów w Krakowie, pochodzącym z klasztoru w Sokalu. Kodeks ten, powstały prawdopodobnie na początku XVI wieku, zawiera *Sermones de passione Domini* oraz teksty dwóch pieśni pasyjnych w języku polskim. Druga część cytowanej tu pieśni-modlitwy adresowana jest do Matki Bożej Bolesnej.

Transkrypcja tekstu na podstawie rękopisu 3/R z Biblioteki Prowincji Ojców Bernardynów w Krakowie, k. 17v.

...

AD BEATAM VIRGINEM MARIAM¹

Ciebie też prosimy, Panno nad pannami,
Racz zranić serca nasze twymi boleściami;
Bychmy twe boleści spominali
I nad tobą lutość ukazali,
Twojego Syna żałując
I jemu nabożnie dziękując.
Uproś nam tu łaskę jego,
A po śmierci racz nas domieścić²
Do królestwa niebieskiego. Amen.

¹ *Ad Beatam Virginem Mariam* – Do Błogosławionej Dziewicy Maryi.

² *domieścić* – doprowadzić.

STAŁA MATKA ŻAŁOŚCIWA...

Jest to zapewne najstarszy polski przekład czterech początkowych zwrotek sekwencji *Stabat mater dolorosa*. Znajduje się w drugim wydaniu książki Baltazara Opecia, *Żywoł Pana Jezusa Krysta...* (Kraków 1522). Autorstwo pieśni – zgodnie z ówczesną tradycją – przypisane tu zostało św. Bernardowi z Clairvaux. Późniejsze tłumaczenia fragmentów *Stabat mater dolorosa...* odnajdujemy m.in. w pieśni pasyjnej *Daj nam Kryste wspomóżenie...* (zob.) oraz w pieśni *Stała matka żałościwa...* z kanjonału Walentego z Brzozowa (1554).

Cyt. za: *Żywoł Pana Jezusa Krysta, Stworzyciela i Zbawiciela rodzaju ludzkiego...*, Kraków, drukowali Florian Ungler i Jan Sandecki-Malecki nakładem Jana Hallera, 1522, k. 145v.

Stała matka żałościwa,
Podle krzyża płaczliwa,
Gdy wisiał jej syn na krzyżu.

Ktore dusze łkającą,
Zasmuconą i żałościwą,
Przeszedł miecz boleści.

O, jako smutna i udręczona
Była ona błogosławiona
Matka jedynego syna.

Ktora płakała i żalowała,
Miłościwa matka, gdy widziała
Męki swego miłego syna.